

Esimene trükiproov

Eesti Ekspress avaldab katkendid nelja tuntud inimese sisseastumiskirjanditest Tartu Ülikooli. Palume lugejail meele pidada, et enamik neist oli siis äsja keskkooli lõpetanud. Lisaks oli riigikord paarkümmend aastat tagasi teine kui praegu.

Eredamaid karaktereid eesti kirjanike loomingus

Ühes selle aasta alguses antud intervjuus ütles peaminister Mart Siimann oma lemmikkirjaniku kohta nii: "Ma ei hiilga originaalsusega, aga Tammsaare on eesti suurim kirjanik." Vargamäe-tegelastest räägib ka tema sisseastumiskirjand Tartu Ülikooli eesti filoloogia osakonda.

"Ja Andres töötab. Töötab vihaselt. Ta ei anna armu ei Kröödale ega sulastele. Oma unistustes elab ta aga juba tuleviku Vargamäel. Seal on uhked eluhooned, aidad täis vilja ja kuivendatud soo. Andres näeb seda Vargamäed imeselt, kuid ta ei näe, kuidas töö murrab Krööta ja sulast.

Andresel on aga veel teinegi vastane: jonnakam kui soo, kaval, rikas ja osav "rehnutipidaja" Oru Pearu, Andrese naaber. Ja Andres võitleb ka Pearuga. Võitleb ausalt.

Tammsaare on andnud Andrese kuju edasi suure psühholoogilise meisterlikkusega. Me näeme, kuidas omandikirg muudab tugeva ja kindlameelse inimese väiklaseks. Andrese omandikire pärast kannatavad aga Mari, lapsed, sulased ja isegi Pearu koer."

(1965)

Hinne: 4

"Inimese teeb suureks või väikeseks tema tahe." (F. Schiller)

Suurejoonelised keelekujundid, ülipikad ja keerulised laused, tsitaadid hellenistlikelt mõtetarkadelt ja rõhk ühele tahtejõule — nii kirjutab Maire Ütt (ehk Maire Aunaste) selleks, et pääseda Tartu Ülikooli zhurnalistikat õppima.

"Vaevalt, et keegi tahaks olla tituleeritud väikeseks, s.o. tühiseks ja paheliseks inimeseks. Vaevalt, et niisuguseid läbilõhki "väikesi" inimesi üldse on. [On küll, seisab kirjandi serva peal parandaja ninatark märgel.] Küll aga võiks inimesed jaotada kahte suurde gruppi oma tahte suuruse järgi: ühed, kes tahavad suureks saada,

teised, kes püüavad seda teha. On ju alati olnud neid, kes räägivad, ja neid, kes teevad. Viimased teevad paraku ajalugu, raiudes tegudega oma nimed raamatusse pealkirjaga AEG, ülejäänud ainult tahavad omada suure inimese kuulsust, kasutades selle saavutamiseks igasuguseid järeleproovitud või ennenägematuidki vahendeid, panneski lõppkokkuvõttes enestest rääkima vaid nende vahendite kaudu, millega püüti endid upitada kõrgemale teistest, luua endi ümber kuulsuse- või ainult kõmuoreool. Ja ometi püüavad nii esimesed kui teised."

Aeglaselt nagu vesi, mis tilkade kaupa kukkudes uuristab augu kivisse, tõstsid inimesed järjemööda oma pea, sirutasid sirgeks oma sajandeid vimmas püsinud seljad, hakkasid nägema inimelu uusi sihte ja väärtusi, hakkasid mõistma võimalusi, mida pakub teotahte ja hingejõu eksploateerimine. Asi läks koguni nii kaugemale, et üksikute inimeste tahe muutus suuremaks inimesest endast, see tahe tõmbas kaasa inimesi lähedalt ja kaugelt, see tahe oma elujõus ja elujanus pani liikvele masse, mis pääsesid lahti kui hiigelvesi äkitselt purunenud tammi tagant."

(1978)

Hinne: 4

Vaimselt rikas, moraalselt puhas ja kehaliselt täiuslik — selline olgu uus inimene

Tulevase tuntud spordiarsti ja nüüdse Riigikogu esimehe Toomas Savi kirjandist kumab sportlasklikku reipust. Tema on ka ainus, kes enne kirjatöö algust ülihoolikalt viiest punktist koosneva kava koostab.

"Majesteetliku rahuga künnab aatomijäälõhkuja Lenin ookeanide külmi avarusi. Kosmos on sõpradeks saanud meie kahe taevavallutajaga. Kogu maailma töötav rahvas vaatab austusega Nõukogudemaa poole. Jah, siit on võrsunud need tublid inimesed ja suurepäraseid tehnikaimed. Kuid kas tohib see inimene, kes on toime tulnud kõige sellega, nüüd oma töö lõpetatuks lugeda? Ei. teda ootavad ees üha suuremad probleemid.

"Inimene, kelle sisemuses peitub halba, kuid kelle väline külg on seejuures küll laitmatu, ei ole see, keda tahab näha uus ühiskond. Uus inimene peab olema laitmatu ka sisemise ilu poolest. Sellised inimesed moodustavad ühtse vennaliku pere, kelle deviisiks on: "Kõik ühe eest, üks kõigi eest!"

Uue inimese hinges ei tohi pesitseda ükski kapitalistliku igandi uss. Tal on ühiskondlikud huvid kõrgemal isiklikest. Tema suurimaks kangelasteks on anda

oma elu, kui seda nõuab kodumaa. Selleks aga, et olla kodumaa vääriliseks kaitsjaks peab olema tugev nii moraalselt kui ka kehaliselt. Sitkust ja tahtejõudu nõuavad tulevased teod uult inimeselt. "Terves kehas terve vaim" — selle loosungi järgi joonduvad kõik. Joonduvad selleks, et olla oma ajastu täisväärtuslikeks liikmeteks.

Vaimselt rikas, moraalselt puhas ja kehaliselt täiuslik — selline olgu uus inimene — inimene, kes suudaks oma elu elada nii, et tal ei oleks piinavalt valus elatud aastate pärast, vaid kelle elu oleks nagu kangelastegu, mille jooksul on ta elult võtnud kõik, mis see talle pakkuda suutis."

(1961)

Hinne: 3+

Ajalugu ja ajalookirjandus

Kui Eesti Ekspress katsetas eelmisel aastal tuntud inimeste peal 11. klassi ajalootesti, võttis eksperimendist osa ka

Mart Laar. "Hoogsalt töö kallale asunud, jäi ta laua taha istuma ka pärast teiste lahkumist ning hoogsalt kae all täitisid järjest uued paberilehed, justkui kirjutaks mees üht lõppematut isamaakõnet," kirjeldas tema tookordset indu Kalev Kesküla. Umbes sama lennukalt võis äsja keskkooli lõpetanud Mart kribida ka oma mahukat sisseastumiskirjandit, mis kujutas endast lühiekskurssi ajalookirjandusse.

"Oli ju kõikide selliste teadete mõtteks ülistada võimast valitsejat, kes suutis pööraseid hirmutegusid korda saata. Tänu sellele tekivadki reaalsete sündmuste kõrvale lausa muinasjutulised seiklused ja veel fantastilisemad arvud tapetud vaenlaste, saadud saagi ja teiste selliste asjade kohta. Ja nii pandigi veerema laviin, mis tänapäeval on meid juba enda alla matmas. Ajaloolisi romaane on kirjutatud pea kõik maailma tuntumad kirjanikud. Võtkem kasvõi eesti kirjanduse: Bornhöhe, Vilde, Metsanurk, Kivikas, Hindrey, Mälik, Jakobson, Sirge, Hint. Ka Tammsaaret võib lugeda ajalookirjanikuks. Aga ikka tundub, et ajalookirjandust on vähe, ikka tahad sa seda rohkem lugeda.

Ajalookirjandus peab kujutama ajalugu ning kuna ajalugu loob rahvas, siis peab ka ajalookirjandus kujutama rahvast. Ainult nii saab ta anda tõelise ja ajalooliselt õige ülevaate ajajärgust, mida ta kujutab. Ainult nii saab ta panna inimesi mõtlema minevikus tehtud vigadele.

Ja ainult nii saab ta näidata kätte tee tulevikku."

(1978)

Hinne: 5